

El document del mes

Expedient d'Activitat Cultural. Programa de Festes de 1949

JORDI ENFEDAQUE I NOVELL
SERVEI D'ARXIU MUNICIPAL

El document d'aquest mes fa 65 anys aquest juliol: és el programa d'actes de les Festes de La Ràpita de 1949 que es van celebrar entre els dies 23 de juliol i 1 d'agost. I la primera curiositat del document és una portada que representa una sardana. Aquesta imatge, amb les seves barretines i amb un missatge que podria voler transmetre cert catalanisme, poc té a veure amb el que podem descobrir així que continuem girant les pàgines. Entre altres, l'interior del programa és un recordatori fotogràfic de la visita que el dictador Francisco Franco va fer a La Ràpita el 31 de maig d'aquell mateix any per lliurar 62 parcel·les de terreny i 1.000 pessetes a 218 pagesos¹. La presència és tal, que la visita del dictador ocupa fins a 8 pàgines del programa, per les 7 de les activitats de les festes i per les 45 més de la publicitat. Per tant, hem d'entendre la imatge de la sardana en la portada com una simple representació regional o folklòrica.

A banda del reportatge fotogràfic, la presència omnipotent del règim franquista és present dins del programa de festes amb la constant "asistencia de las Autoridades y Jerarquías locales" a un bon seguit d'actes, les més de mitja dotzena de misses i celebracions religioses, entre elles un "funeral dedicado a los caídos por Dios y por España" i la inauguració del "HOGAR RURAL del

Frente de Juventudes". També entra dins del còmput, "el descubrimiento de la placa que dará el nombre del GOBERNADOR LABADIE a la céntrica calle del Grupo Escolar" o el "reparto de Bonos especiales a los pobres inscritos en el padrón de Beneficencia Municipal".

Pel que fa a la resta d'activitats, a més de la cercavila de la Banda Municipal, els jocs, les cucanyes i els concursos relacionats amb la pesca i el mar, es va inaugurar el "nuevo Estadio Municipal de Deportes" de la Devesa. També en l'àmbit esportiu, són presents les curses ciclistes, les de cintes, les travessies al port, els partits de futbol i els concursos de tir al plat. I com no, tota la festa relacionada amb "las vaquillas". Per no oblidar els balls i el castell de focs.

En relació a les revetlles, aquestes es realitzaven a les "pistes" de l'"Agrupación Musical Rapitense y Suizo por renombradas orquestrinas". Pel que fa a la primera entitat, un anunci de dins del programa, ens explica que el ball es feia a la plaça del Cóc, guarnida i il·luminada per l'ocasió amb l'actuació del "Cuarteto RUSSEL y MATA" i amb l'orquestrina de l'entitat "ORQUESTRINA ALFAQUES". Sense que faltessin els concursos de mantons i de vestits de nit o el ball del fanalet.

Anterior a aquest programa de festes, el Servei d'Arxiu Municipal conserva com a més antic el de 1944. Així que qui vulgui saber més del que succeïa

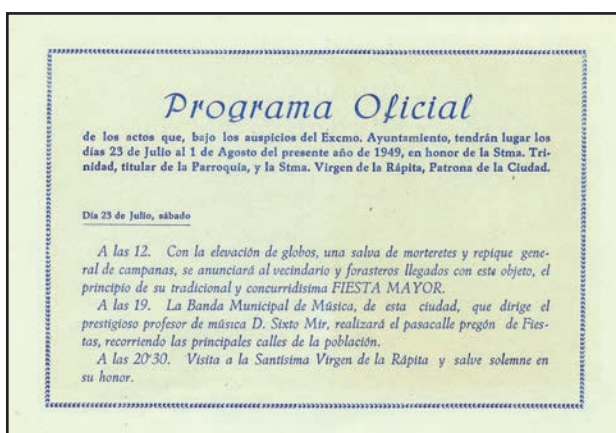
ara fa 100 o 120 o 140 anys ha de fer una ullada a altres fons com la premsa històrica que actualment és cada cop més accessible a través de la xarxa. Fent servir aquesta eina, trobem una primera notícia que ens situa a l'any 1876 quan se'ns informa que "la corrida de toros que se ha celebrado últimamente en San Carlos de la Ràpita ha sido bastante floja"². I també relacionades amb els bous es mostren altres notícies del 1877 o el 1979 i posteriors³.

És interessant descobrir i comparar els actes que llavors se celebraven. A banda de les festes relacionades amb els bous, el repic de campanes, les cucanyes, les regates o els balls públics, també són constants les dianes, els passa-carrers, les bandes de música, els focs, o la funció religiosa amb un orador de renom. Funció que deuria ser un dels plats forts si, fins i tot, s'arriba a criticar el sermó de Froilán Beltrán el 1876 en contra del "Espiritismo y los Espiritistas" que va ser recollida per la barcelonina "Revista de estudios psicológicos"⁴.

La cultura tradicional també té força presència: les referències als balls propis⁵ o la participació de la dolçaina les trobem en diverses notícies⁶ i també és recordat per Lluís de Montsià o per Sebastià Juan Arbó⁷. I també altres activitats culturals, socials i esportives com la representació d'obres teatrals⁸, la festa de l'arbre⁹, les curses ciclistes¹⁰ i elements que es posen de moda a finals

Portada del Programa de Festes de 1949

Les festes es dediquen a la Santíssima Trinitat i a la Verge de La Ràpita

del segle XIX i principis del XX com ara les il·luminacions venecianes¹¹ o l'elevació de globus aeroestàtics¹².

Un dels fets que més crida l'atenció, és que les festes se celebren durant els dies 24, 25 i 26 de juliol. I diem que crida l'atenció, perquè si féssim cas als patronatges de la ciutat, el 16 d'agost hauria de centrar les festes de Sant Roc i l'1 de novembre les de la Santíssima Trinitat. Però celebrem Sant Jaume el 25 de juliol i la Verge de La Ràpita el 8 de setembre.

No sabem perquè és així. Sembla ser que aquestes festes del juliol es fan també en honor a la Santíssima Trinitat i a Sant Roc¹³ i que el patronatge d'aquest darrer sant és utilitzat¹⁴ i se'l venera. N'és un exemple la processó que es realitza el 1885, moment en que hi ha declarada una epidèmia de còlera en part de la costa catalana i on la imatge del sant es passejada pels carrers de la ciutat¹⁵.

La veritat és que aquí es presenta una bona proposta de recerca que ha d'anar més enllà del que puguin oferir els fons documentals de l'Arxiu Municipal: Per què les festes es fan a finals de juliol? Per què es volia celebrar Sant Jaume? O potser van ser primer les festes i després el patronatge a un sant invocat en contra de les pestes i les epidèmies? Va ser una tradició duta pels pobladors pioners de la ciutat? Va ser mal identificat per qui donava notícies de les festes o qui les havia de regular?¹⁶ Es canvia la data en relació a tasques que tenen a veure amb les feines del camp o de la pesca que no permetrien la participació de tota la població? Es va canviar la data per no coincidir amb la festa major d'Amposta i poder comptar amb tots els elements de la festa com ara els bous?¹⁷ Potser "la indústria del turisme" ja va tenir en compte el foraster a l'hora de posar en el calendari les festes?¹⁸ O potser se'ns escapen aquells canvis socials i/o econòmics que encara no hem estudiat prou?¹⁹

I una altra proposta de recerca: si les festes se celebren el juliol és per coincidir amb Sant Jaume o amb Santa Anna? Alguna notícia trobada ens pot fer dubtar. Per exemple, mentre que la missa de les festes de 1910 es fa el dia 25 de juliol, el dia 26 es parla clarament de "Fiesta de Santa Ana" i no s'esmenta Sant Jaume per enlloc

Fotografia de la Visita del Dictador Francisco Franco

del programa²⁰. Encara que sembla que ens hauríem de decantar pel sant, ja que les referències en moltes notícies són constants i també la presència dels actes cabdals de la festa major com la missa, els bous o el ball se celebren el dia de la seva festivitat ja en les notícies més primerenques²¹. I possiblement per això s'acaba confonent el patronatge de la ciutat²². A més, s'utilitza aquesta diada per fer inauguracions, posar noms de carrer, etc. Per exemple, el 1919, s'utilitza el dia per inaugurar l'arribada de l'electricitat a la ciutat per part de la companyia *La Canadiense*²³.

Potser, fer un seguiment dels dies de la festa major, podria ser una pista també del que podia haver succeït. Normalment parlem dels dies 24, 25 i 26 de juliol²⁴, o com a mínim del 25 i 26²⁵. Encara que també hem trobat alguna notícia situant la festa durant els dies 26 i 27²⁶ o durant els 24 i 25 o 23, 24 i 25²⁷. En tot cas, sembla que el fet que els dos dies "forts" de les festes hagin estat el 25 i 26 de juliol han pogut dur a la confusió i/o a l'assimilació d'entendre aquestes festes com les de Sant Jaume²⁸ si les comparem amb les d'altres indrets.

En tot cas, queda tot obert i des d'aquestes pàgines animem als investigadors a trobar resposta a aquesta part de la nostra història.

¹La Vanguardia 01/06/1949, Pàg. 6. I també trobem imatges en moviment en el NODO Núm. 336 de 13 juny de 1949.

²Diario de Tarragona 02/08/1876, Pàg. 3.

³Diario de Tarragona 01/08/1877, Pàg.

3; Diario de Tarragona 29/07/1879, Pàg. 3; Diario de Tarragona 27/07/1882, Pàg. 2; El Pabellón Liberal 31/07/1890, Pàg. 2; El Tarraconense 30/07/1893, Pàg. 3; El Tarraconense 28/07/1893, Pàg. 2; El Tarraconense 13/07/1893, Pàg. 2 i El Correo de la Provincia 29/07/1893, Pàg. 2.

⁴"El 25 de Julio próximo pasado, día de la fiesta mayor de la ciudad de San Carlos de la Ràpita, subió al pulpito el orador D. Froilan Beltran, y después de mucho decir para querer probar que el Padre es Dios, que el hijo es Dios y que el Espíritu Santo es Dios, se desencadenó con tal furia contra los inofensivos espiritistas, que fué preciso taparse los oídos para no oír semejante murmuración." Revista de estudios psicológicos Núm. 88/1876, Pàg. 22. També seguim trobant notícies d'oradors a La Ràpita Núm. 30 22/07/1910, Pàg. 1. Sembla que Froilan Beltran era el mossèn d'Alcanar segons La Verdad 26/07/1894, Pàg. 3.

⁵La Ràpita. Núm. 30 22/07/1910, Pàg. 1.

⁶A la primera pàgina de La Verdad 20/07/1895 es publica el programa i n'extraïem: "A las 5 de la tarde solemnes vísperas en la Santa Iglesia Parroquial y pasacalle por la gaita. A las 9 de la noche bailes al estilo del país en la Plaza mayor". A El Eco de la Fusión Núm. 59 25/07/1901: "DIA 25 [...] A las tres de la tarde corrida de vaquillas en la plaza pública, amenizando el acto la citada banda con dolzaina y tamboril. A las nueve, grandes bailes al estilo del país [...]".

⁷En DE MONTSIÀ, Lluís; Recull de Poesia (II), Publicacions de "Ràpita". 1988. S'inclouen els poemes "La dolzaina" i "La dolzaina d'Aldover" que Sebastià Juan Arbó en el pròleg identifica com un so sentit durant les festes de La Ràpita.

⁸"En el teatro se dan funciones dramáticas todas las noches hasta el lunes, en las que toman parte, como de costumbre, algunos aficionados." Diario de Tarragona 26/07/1878, Pàg. 1.

⁹El Restaurador Núm. 2354 12/07/1916 i El eco de la Comarca Núm. 140 22/07/1917.